

STENOMUSEN

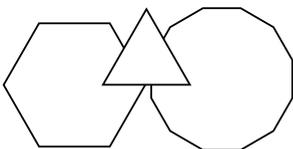
MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER - MARTS 1999 - Nr. 6

Kantede elementer

Særudstillingen genopstilles efter påske.

Som tidligere nævnt i *Stenomusen* genopstilles den meget velbesøgte særudstilling om geometriske former på Steno Museet fra den 13. april til 6. juni 1999.

Vi håber meget, at skolerne atter i stort antal vil bruge udstillingen i matematikundervisningen. Derfor udsender vi inden genåbningen informations-

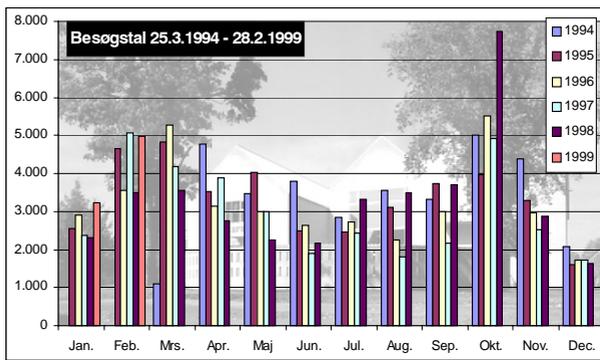
materiale og opgaveark til alle skoler i Århus Kommune. Desuden afholdes der den 14. april et eftermiddagskursus for lærere i samarbejde med Amtscenteret for Undervisning i Århus Amt.

bb

Museet fylder fem

Fødselsdag.

Den 25. marts er det 5 år siden Steno Museet åbnede. Dette fejres lørdag den 27. marts med entré til halv pris.

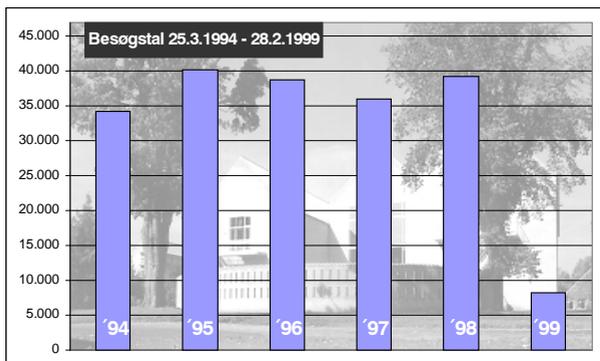
200.000 gæster

Steno Museet har holdt sit forventede besøgstal gennem årene.

Her kort før museets 5 års fødselsdag kan det være passende at orientere om besøget, måned for måned. Hermed dokumenteres vores almindelige udsagn om, at der kommer „omkring“ 40.000 gæster årligt. Men det afsløres desuden, at der optræder betydelige udsving alt efter årstid, vejrlig og særlige begivenheder.

I foråret 1998 satte besøget, måned for måned, nye bundrekorder på trods af et højt aktivitetsniveau, og vi, som dagligt færdes i huset, hang ærlig talt lidt med næbbene. Men i kraft af turistbesøget i juli og august og især på grund af en helt forrygende efterårsferie nåede årsbesøget alligevel op „på niveau“. Tallene viser allerede en lovende start på 1999.

kepm

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 3 - 4 gange årlig og sendes til alle foreningens medlemmer. Stof kan sendes til Steno Museet.

Redaktion:

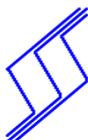
Knud Erik Sørensen (ansv.)
og Hans Buhl

Layout:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Steffensen Offset, Horsens.

C.F. Møllers Alle 100
Universitetsparken, 8000 Århus C
Tlf: 8942 3975, Fax: 8942 3995
E-mail: stenomus@au.dk
Web: www.au.dk/stenomus

Børneweekender på museet

I foråret 1999 slår Steno Museet dørene op for to nye eksperimenterende arrangementer, specielt rettet mod 6-10 årige børn.

Arrangementerne, som har til formål at styrke børnenes interesse for naturvidenskab, udarbejdes i samarbejde med Orion Planetarium i Jels. Projektet koordineres af cand. scient. Jan Tapdrup.

På besøg i mikroverdenen

I dette arrangement indrettes der et mikro-eksperimentarium, hvor børnene får mulighed for at betragte den usynlige verden, som omgiver os. Så kan de bl.a. lære, hvordan dagligdags ting ser ud i stor forstørrelse.

Man kan selv tage prøver med, eller gå på jagt i museets have og Universitetsparken efter planter, dyr og ting. Museets medarbejdere står herefter parat

til at hjælpe med at gøre prøverne klar, så de kan betragtes under mikroskopet.

Der vil også være billeder og plancher, der viser insekternes spændende, og til tider skræmmende, verden.

På besøg i mikroverdenen kan opleves på Steno Museet den 20.-21. marts 1999 (og den 13.-14. marts på Orion Planetarium i Jels).

Vandets verden

Vand er et bemærkelsesværdigt stof. Det er den mest udbredte kemiske forbindelse på jorden og findes i alle afskygninger lige fra usynlig vanddamp til mægtige oceaner. Vandets mærkelige egenskaber og tilstande vil

kunne iagttages ved dette andet børnearrangement.

Sæbebåde, pumper, springvand, flasker og spande vil blive brugt til at illustrere vandtryk, overfladespænding, opdrift og massefylde gennem leg og oplevelser.

Vandets verden kan opleves i St. Bededagsferien på Steno Museet den 30. april - 2. maj 1999 (og senere på Orion Planetarium i Jels den 8. - 9. maj). *jt*

Mandagsåbent

- i påsken og pinsen.

Steno Museet holder åbent 2. påskedag, den 5. april, og 2. pinsedag, den 24. maj.

Steno-forelæsninger

Forårets 3 sidste forelæsninger

Torsdag 8. april 1999

Professor, dr. phil. Thomas Søderqvist: *Den personlige dimension i videnskaben.*

Foredragsholderen vil med udgangspunkt i sin doktordisputats om den danske immunolog og nobelpristager i medicin, Niels K. Jerne, diskutere, hvordan de personlige livserfaringer kan få betydning i videnskabeligt arbejde.

Torsdag 6. maj 1999

Chefoperatør, ishockeykaptajn René Sørensen: *Grønlandsekspeditionen.*

En stor meteorit trængte skråt ned igennem atmosfæren over Davids Strædet tæt ved den grønlandske sydøstkyst den 9. december 1997. Syv måneder senere blev Grønlandsekspeditionen sendt af sted for at undersøge, om man kunne finde rester fra meteoritten. I forelæsningsen fortæller om ekspeditionens problemer og resultater.

Torsdag 10. juni 1999

Museumsinspektør, dr. med. Eivind Thorling: *Ægyptisk Medicin.*

Dette foredrag omtales nærmere sammen med forelæsningsen fra efterårsprogrammet i næste nummer af Stenomusen. ■

Steno Museets Venner

Der indkaldes til ordinær generalforsamling
tirsdag den 6. april 1998 kl. 19.30

på

Steno Museet
C.F. Møllers Allé, Bygning 100
Universitetsparken, Århus

Dagsorden:

1. Valg af ordstyrer
2. Formandens beretning
3. Fremlæggelse af regnskab.
4. Kontingent.
5. Orientering om aktiviteter på Steno Museet.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
Den nuværende bestyrelse består af Knud Erik Sørensen (formand), Hans Buhl (næstformand), Poul Gade (kasserer), Bjarning Grøn (sekretær) og Poul Hartvig. På valg er Poul Hartvig, Poul Gade og Bjarning Grøn.
7. Valg af bestyrelsessuppleanter.
Nuværende suppleanter er Olaf Myhre Jensen og Laila Zwisler.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
Nuværende revisor er C.M. Taisbak, og revisorsuppleant er Jesper Lützen
9. Eventuelt

Efter generalforsamlingen vil Kristian Peder Moesgaard vise rundt i museets middelalderafdeling.

Århus den 1. marts 1999

Bestyrelsen

Nogle medlemmer har endnu ikke indbetalt kontingent for 1999. Vi beder jer ajourføre medlemskabet snarest belejligt. De, som ikke ønsker at fortsætte medlemskabet, bedes meddele dette til kassereren: tlf. 86 14 31 87, e-mail: poulgade@post9.tele.dk.

Annas Verden

Steno Museets registrator Hanne Tegllus var med, da Midlaldlerårets første udstilling åbnede på Steno Museet.

Fra åbningen ses her i 1. række fra venstre Ole J. Knudsen med sin datter Maibritt og derefter Tove Nyholm og Brian Patric McGuire.

Mandag den 11. januar 1999 lod startskuddet til middelalderåret fra Steno Museets trappe med åbningen af udstillingen *Annas Verden*. Det var nu ikke noget stort brag, der rungede, men snarere en fin sakse-lyd, da den moderne 11-årige Anna alias Maibritt Knudsen klippede det røde bånd over og dermed åbnede udstillingen.

Middelalderarkæolog Tove Nyholm har været udstillingens kurator. Sammen med Steno Museets direktør K.P. Moesgaard har hun været hovedansvarlig for projektet, som er ud-

arbejdet i tæt samarbejde med scenografen Hannah Spliid og Steno Museets værksted.

Forberedelsen

Forud for åbningen var der gået 3-4 måneders heftig aktivitet. En del af kælderen fungerede som malerværksted, og i en svag lugt af sur mælk og svovlbrinte arbejdede Hannah Spliid på de store kalkmalerier, som udgør en væsentlig del af udstillingen. I museets værksted konstrueredes den store spiral med afbildning af verdensaltet og sjælens lange opstigning mod Gud, samt de 4

billedsøjler, som symboliserer årstiderne og livets aldre.

Når alle delene står opstillet i udstillingen, ser det så enkelt ud, men forud er der gået mange drøftelser, beregninger og arbejdstimer. Længe har de store konstruktioner været genstand for undren og nysgerrighed. Først når det hele står færdigt i udstillingslokalet, forstår man sammenhængen i de løsrevne kulisser.

Selvom man ikke er indblandet i forberedelserne, kan man ikke undgå at føle en vis spænding de sidste dage før åbningen af en ny udstilling. Alt virker kaotisk, og man kan ikke rigtig se, at den kan nå at blive færdig - men miraklet sker hver gang. På åbningsdagen er de sidste tekster på plads, og alle virker afslappede og glade. Nu venter man bare på gæsterne.

Åbningen

Mange var indbudt til receptionen, og mange troppede op. På den fastsatte tid gik Moesgaard op på trappen, klappede i hænderne og sagde: "Samling omkring pendulet", hvorpå han bød velkommen til museet og til denne åbning, som er den første af ca. 600 udstillinger rundt i landet i forbindelse med Middelalderåret 1999.

Moesgaard takkede Tove Nyholm for det inspirerende samarbejde på tværs af faggrænser. Herefter takkede Tove Nyholm

de forskellige fonde, som har ydet bidrag til udstillingen. Hun havde også mange roser til museets medarbejdere og især til museets værksted. Tove fortalte desuden om sine ideer og overvejelser omkring udstillingen og om sine betænkeligheder ved at kopiere kalkmalerier og benytte dem som illustration af den lille Annas verdensbillede.

Udstillingen

Udstillingen indeholder ingen originale genstande, men til gengæld nogle attrapper, der må pilles ved. Tove har valgt næsten udelukkende at lade middelalderlige kildetekster være den ledende tekst i udstillingen. Hun har derfor suppleret udstillingen med en pjece, som fortæller om de tre temaer, udstillingen behandler, og hun håber, at man læser denne tekst, inden man besøger udstillingen. Teksten kan også findes på Internettet på adressen www.au.dk/stenomus/annasverden.htm.

Gæsterne

Professor i historie ved RUC Brian Patric McGuire var indbudt som gæstetaler. Han fremhævede, at ”nyere forskning viser, at middelalderen slet ikke var så mørk, som den har haft ry for at være”. McGuire nævnte endvidere, at han som amerikaner godt kunne misunde danskerne deres stærke identitetsfølelse med deres land.

Den moderne 11-årige Anna alias Maibritt Knudsen klippede det røde bånd over til udstillingen Annas Verden.

Herefter blev det endelig Maibritts tur med saksen, og vi kunne alle gå ovenpå og besøge udstillingen og nyde serveringen.

Blandt de mange gæster sås borgmester Flemming Knudsen, fhv. rigsantikvar prof. Olaf Olsen, prof. i middelalderarkæ-

ologi Else Roesdal samt repræsentanter for adskillige museer.

Vandreudstilling

Annas verden kan ses på Steno Museet til og med påsken. Derefter skal den turnere til fire andre museer i Danmark. *ht*

Tidens gang i tidens løb

En populær bog foreligger nu i en revideret og udvidet udgave.

Hvad er da tiden? Når man ikke kræver svar af mig, ved jeg det; men hvis jeg ønsker at forklare det for én, der spørger mig derom, ved jeg det ikke.

Med dette vise citat af kirkefaderen Augustin indledte Peter Øhrstrøm i 1983 sin første udgave af denne bog, der nu udkommer i 3. udgave. Bogen giver et godt overblik over tidsmålingens historie og tidsbegrebets idéhistorie fra antikken og frem til vor tids atomure og Virtual Reality. *so*

Planetarieny

Ørsted i rummet og på Steno Museet.

Fredag den 15. januar var planetariet fyldt til godt og vel sidste plads med bl.a. journalister, medarbejdere fra Steno Museet og Terma Elektronik A/S samt borgmester Flemming Knudsen. Alle ventede de spændt på at overvære opsendelsen af Ørsted satellitten. Men de måtte gå skuffede derfra, for som bekendt blæste det for kraftigt over opsendelsesstedet i Californien.

Efter endnu ni forgæves forsøg er Ørsted nu endelig kommet op og fungerer tilsyneladende som den skal. I planetariet viser vi forestillingen *Danmark i Rummet*, hvor et af afsnittene handler om formålet med satellitten.

Det er også muligt at se en model af satellitten i fuld størrelse i museets foyer. Vi har lånt den af firmaet Terma Elektronik A/S indtil 25. april.

Børneforestilling

Lillestump kigger Stjerner viser vi lørdag og søndag formiddag - og på bestilling. Når man bestiller en forestilling, får man tilsendt et bånd med noder og de to sange, som hører til forestillingen. Så kan børnene synge i planetariet sammen med bamsepiggen Lillestump og hendes far (som spilles af Jens Okking).

Fuldmåneaftener

I marts holder Ole J. Knudsen *Blå Måne*, hvor han fortæller og spiller musik under stjernerne.

I april er der mulighed for at genopleve Bo Gunges korbærk *Månebryllupsange*, som afspilles fra bånd og ledsages af billeder m.v. på planetariekuplen.

Den står også på moderne musik i maj, når vi opfører *Tunnel* (1996) af Wayne Siegel med billeder af Jytte Rex, *Tangram* (1992) af Robert Normandeu og *Det Nødvendige* (1997) af Rasmus B. Lundig med billeder af Ole Munch Hansen. Denne aften er arrange-ret i samarbejde med DIEM.

Fremtiden

I øvrigt arbejder vi med planer om at „opgradere“ forestillingen *Sommerstjerner*, og til årsskiftet 1999-2000 håber vi at have premiere på en ny forestilling om tid og tidsregning. o/jk

„Steno“ om Steno

Ny udstilling om Niels Stensen i museets foyer.

På „Steno“ har vi længe ønsket at fortælle historien om Steno; hvem han var og hvad han lavede i sit korte liv. Hvad er det, der har motiveret os til at opkalde vort hus efter ham? Vi er derfor glade for nu at kunne præsentere et nyt „stenohjørne“ med 2 plancher og en montre, der fortæller om Stenos liv og hans vigtigste bidrag indenfor medicin og naturvidenskab.

Stenos buste

I år 1900 udstillede den senere så berømte århuskunstner Elias Ølsgård på anbefaling af Bissen en buste af Niels Stensen på Charlottenborg. Det var afgangsgaven fra kunstakademiet og bevidner den unge kunstners sans for det udtryksfulde portræt. Busten viser en vemodig, men viljefast Stensen i præstedragt. Brystkorset vidner om hans bispeværdighed. Forlægget har utvivlsomt været maleriet af Christian August Lorentzen (1749-1828). Dette er igen en kopi af et gammelt portræt af Steno fra de sidste år i Schwerin.

En bronzefastøbnings har i mange år stået på Steno Apotek på Vesterbro i København. I foråret 1998 fik vi af apoteker

Rancke-Madsen lov til at låne busten og fik på Den kongelige Afstøbningssamling i Toldbogade i København fremstillet en gipsafstøbning.

Den står nu i Steno Museets foyer på en smuk hylde i spejlskåret eg. Hyllden, som rummer Stenos bispevåben i konsollen, er fremstillet af billedskærermeister Erling Christensen. *ebt*

Nordlysmalerier

Steno Museet og Art Crash viser frem til den 25. april en halv snes af billedkunstneren Harald Moltkes fantastiske malerier af nordlys.

Moltke var ved århundredeskiftet med på to videnskabelige nordlysekspeditioner til Island og Finland. De var iværksat af Danmarks Meteorologiske Institut. Hans malerier er de første forsøg på at male nordlyset korrekt. De fungerer som dokumentation i forskningsøj-

Jysk Medicinhistorisk Selskab

Alle interesserede er velkomne til selskabets foredrag.

Jysk Medicinhistorisk Selskab blev stiftet for godt 25 år siden. Selskabet har til formål at fremme interessen for studiet af lægevidenskabens og de dermed beslægtede videnskabers historie ved at arrangere foredrag og at støtte medicinhistorisk arbejde.

Selskabet afholder tre foredrag på Steno Museet i hvert forårs- og efterårssemester.

De resterende foredrag i foråret er:

Ti. 23.3.99 kl. 19.30:

Min egen historie og erfaring ved tidl. overlæge, plastikkirurg Grethe Olsen, København.

Ti. 11.5.99 kl. 19.00:

Generalforsamling og *Nordby kirkegård ved Viby Tømmerhandel, Jylland* ved arkæolog Lene Møllerup og *Skeletfund fra Nordby kirkegård* ved læge Lene Warner Poulsen.

Interesserede er velkomne til foredragene, evt. henvendelse til O. Myhre Jensen, Patologisk Institut, Århus Amtssygehus. Tlf. 89 49 74 76. *omj*

med, men har samtidig en høj kunstnerisk værdi.

Malerierne er udlånt fra Danmarks Meteorologiske Institut sammen med et udvalg af videnskabeligt udstyr fra ekspeditionerne. Her er en chance for at kombinere fysik og bil-

ledkunst til en spændende oplevelse.

På DMI's hjemmeside: gata.dmi.dk/fsweb/soljord/nordlys_forsk kan man læse om personen Harald Moltke (1871-1960), om malerierne og om nordlysforskningens status. *ojk*

Tirsdag den 12. januar - mandag den 5. april

Annas Verden. Særudstilling om middelalderens verdensbillede set af bondepigen Anna.

Tirsdag den 2. februar - søndag den 25. april

Udstilling af nordlysmalerier i museets forhal.

Torsdag den 11. marts, kl. 19.00

Stenoforelæsning ved udstillingsansvarlig, cand. phil. Tove Nyholm: *Annas verden - det middelalderlige verdensbillede set af bondepigen Anna.* (Særudstillingsarrangement).

Lørdag den 20. marts og søndag den 21. marts

På besøg i mikroverdenen. Arrangement for børn, der får mulighed for at opleve den usynlige verden, se omtalen side 2.

Tirsdag den 23. marts, kl. 19.30

Foredrag i Jysk Medicinhistorisk Selskab, se omtalen side 7.

Lørdag den 27. marts

Steno Museet fejrer 5 års fødselsdag med entré til halv pris.

Onsdag den 31. marts, kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariumet, hvor planetarieleder Ole J. Knudsen holder *Blå Måne* med fortælling og musik under stjernerne.

Tirsdag den 6. april, kl. 19.30

Generalforsamling i Steno Museets Venner, se dagsordenen side 3.

Torsdag den 8. april, kl. 19.00

Stenoforelæsning ved professor., dr. phil. Thomas Söderqvist: *Den personlige dimension i videnskaben.*

Tirsdag den 13. april - søndag den 6. juni

Reprise på særudstillingen *Kantede elementer.*

Fredag den 30. april, kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariumet med *Månebryllupssange* af Bo Gunge.

Fredag den 30. april - søndag den 2. maj

Vandets verden. Arrangement for børn, se omtalen side 2.

Torsdag 6. maj, kl. 19.00

Stenoforelæsning ved chefoperator, ishockeykaptajn René Sørensen: *Grønlandsekspeditionen.*

Tirsdag den 11. maj, kl. 19.00

Generalforsamling og foredrag i Jysk Medicinhistorisk Selskab, se omtalen side 7.

Søndag den 30. maj

Fuldmåneaften med billeder og moderne musik, se omtalen side 6.

Torsdag 10. juni, kl. 19:00

Stenoforelæsning ved museumsinspektør, dr. med. E. Thorling: *Ægyptisk Medicin.*

Fredag den 18. juni - primo december

Sfærernes musik. Særudstilling om forholdet mellem musik og fysik.